

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:

אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה

משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858, ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8581440 * פקס: 08-8503835

שנת תשס"ח

פרשת ויקרא

א. אור החיים .

פרק א' פסוק א': א

א) ויקרא וגו'. טעם הקריאה, ולא הספיק הדבור לבד, אמרו בתורת כהנים כי בג' מקומות קדמה הקריאה לדבור, בפסנה, וסיני, ואהל מועד, ולא מצינו ללמד אהל מועד לא מסנה ולא מסיני, מסנה שיש בו רבותא שהיה תחלה לכל הדברות, סיני יש בו רבותא שהוא לכל ישראל, ואין ללמד מהם של אהל מועד, גם אין ללמד אהל מועד מצד השנה שבפסנה וסיני, כי יש לומר מה לצד השנה שהיו באש מה שאין כן אהל מועד:

הגדה מה שאמרו שנאמרה קריאה בסיני כתב הרא"ם שהוא פסוק ויקרא אל משה ביום השביעי וגו' (שמות כ"ד ט"ז) או ויקרא ה' למשה אל ראש החר (שמות י"ט ג') אכל לא מדכתוב ויקרא אליו ה' מן החר (שמות י"ט ג') כמו שפרש רבנו הלל, כי קרא זה לא עם אש נאמר ובריתא קתני מה לצד השנה שהיה באש וכו' עד כאן. ובמחלה מכבודו לא דק בזה כי האמת הוא שהלמוד הוא לדבור הוא מפסוק ויקרא אליו ה' מן החר, כי ויקרא אל משה ביום השביעי אין אותה קריאה מיתרת ואצטריכא לגופא שקרא לו לעלות לשבת בחר ארבעים יום כאמור שם ויקרא אל משה וגו' ויבא משה וגו' ויהי משה בחר ארבעים יום, וקריאה זו במקום דבור היא. והקריאה שאנו דנים בה קריאה שהיא לדבור, ומזכיר קריאה ודבור, גם ויקרא ה' למשה אל ראש החר שקריאה זו צריך עליה היתה כי היה משה למשה וקרא לו לעלות אל ראש החר ושם דבר אליו, ואם לא אמר ויקרא והיה מדבר עמו היה מדבר עמו והוא למשה מן החר, ואנו רואים שלא דבר אליו עד אחר עלות, ואיך יהיה פה ולשון לומר שלא היה לו לומר אלא וידבר, אכל פסוק ויקרא אליו ה' מן

החר רואים אנו תכלית הקריאה לא היה אלא לומר אליו כה תאמר וגו', ודברים אלו אמרם אליו שם והוא למשה מבלי עלות, אם כן מה טיבה של קריאה זו אינה אלא קרימה לדבור. ומה שנשמע הרב בפסוק ויקרא אל משה ביום השביעי ממה שאמר הכתוב אחר אמרו ויקרא וידבר וגו' ויקחו לי וגו', לא האירו למול פני הרב ב' כתובים ובהם ב' ענינים שהפסיקו בין הקריאה לדבור האחד ומראה כבוד ה' וגו' והב' ויבא משה וגו' ויהי שם בחר ארבעים יום וגו', ואחר זה אמר הכתוב וידבר ה', להעריך להצדיק מה שכתבנו, ומי יאמר שדבור זה לא היה אחר שכתבו בחר עשרים יום או שלשים יום. ומה שדחה דעת רבנו הלל שאמר פסוק ויקרא אליו ה' מן החר בטענת שלא היה צדין אש ואמרו שם בתורת כהנים מה לצד השנה של סנה וסיני שהיו באש וכו', להיותו סובר הרב שהאש היה בשעת הקריאה מקשה, ולא היא, שפגנת התנא היא שבאותה נבואה היה בה דבר זה לתוספת, ומידי דהנה שהיתה בה מעלה זו שהיתה באש מה שלא היה באהל מועד היה בו גם כן הקריאה למעלה, ולפי זה לו יהיה שלא היה צדין אש מה בכך הרי באותה הנבואה היה אש ונשפנית נבואה זו ונבואת סנה מנבואת אהל מועד שלא היה בו אש, ובזה אין קשיא דרב קשיא, ותמה אני איך לא האירו למול עיניו מה שהקשינו:

ויקרא

אלוה

1. אינה קושי מוצא פרשנו עליו סופה על פירושו?
2. מה ההפך בין קריאה לדיבור ומתי יש צורך בקריאה?
3. מה המשותף והמיוחד ב"סנה ובסניו"?
4. כמה שנה מקומנו מכל זה?
5. מה תפקיד האש?
6. כמה פרשנו חולק על "רבינו הלל"?
7. לפסול מה דעתו ואיך מתפרש בכך כל הצנין?

* * *

ב. הכתב והקבלה .

פרק א' פסוק ג':

לרצונו.

יציאתו זכוונה שיהיה לו לרצון לפני ה' להפיק רצונו של הנוקם צ"ה, כך פירשוהו ע"ד הפסוק, חונס כנוי הוי"ו לא יסכים לזה, כי לשון לרצונו יש לדרוש לרצון הדבק בנקריצו, והיה וון הראוי לומר לרצון לו, בשתי תיבות, וכת"ח לרעוא ליה, ועוד זכוונה זו יש לה ינקום דלצרים שהם עיקר הכפרה, כזריקת הדם והקטרת החלבים לא כשיציאוהו הצעלים ונציתם לפתח העזרה, ויותר יתיישב לפי הענין ונ"ס הרי"ח: לרצונו לפני ה', ר"ל שיקריצו האדם ח"ע ורצונו ומפלו לפני ה', כאלו הנוקריצו נורה חיוץ הקרבת עלונו בכל כחות נפשו לעבודת צוראן, ושכל נאווי ומפלו הם לדבקה זו ולעלות על מוצח קדשו הרחמי כמו שיעלה אותו העולה על מוצח צית ומקדשו צחרץ, וזוה יתלה העבד אל אדוניו ויעשה נחת רוח לפניו, וזה נאות ונאלד שיצא לכו הכתיב זוה המכלית המוכון בכל מיני הקרבות. חונס עדיין ונלח לרצונו אינו מוצא היטב לפי זה, לכן כ"ל שהוא מענין אז תלה הארץ, והרלת את שצותיה ("צחקתי ב") שפי הראצ"ע ור"ס צ"ו ענין השלמה, וכן: עד ירלה כשכיר יונו ("חיוב י"ד) וכן: כי נלה עונה ("ישעיה ו"), כי דבר הצח להשלים חסרונו של דבר אחר, זוה הדבר נחלה ונחפייס, כענין שיאמר הלועז (ערשטאטטען, ערזעטלען, צעפריעדיגען) ויעם יקריצו אותו לרצונו לפני ה', שהצעלים צעת הצחתם את קרצנס יכוונו שהקרבת צהנה זו היא צחה תחתיו וצנוקונו, כי ינלח ח"ע ומחויצ צראותו את צציתם הצע"ס ונחמו ושרפתו יחשוב צלצו כי כל אלה הדברים היו ראויים להעשות צגופו וצאצרי וצסלצו וצנונו, והצהנה תהיה תחתיו להשלמתו, וזהו לרצונו (אנשטאטטע זיינער) שצעל הקרצן צהתילצו עליו ורואה פרטי העבודה זו נחפלותיו וצדויו צעת סניכחו על ראש הקרצן, יתצוקן היטב אל הפרטיים הנעשים צפועל צקרצנו נ"ד שחיה המכונה קצועה צנששו. כי הנפעלות צעת העשותן צפעל יעשו רוסס נחל צנשס, וצוה תהייה כל פעולותיו וון אז והלחה וכוונות רח לרצו לפני ה' צעיונו וצנעשיו ודלנ

אלוה

1. מה הקושי לדעתו?
2. למה הפירוש המקובל אינו מספק את פרשנו?
3. היכן ראה הה"ח להסביר זאת כך?
4. מה פירוש האברבנאל המוצא כאן?
5. מה "התכלית המכוון" בכל הקרבות?
6. איך פרשנו מפרש את "לרצונו" כאן?
7. כמה זה צונה על כל הצנין?

* * *

ג. ביאור יש"ד .

פרק א' פסוקים ג'-ד':

(ג) אם עלה קרבנו. אם רוצה להקריב עולה, קרצן שכלו עולה לחישים ואין ממנו חלק לכהנים ולצעלים, ואח"כ אמר ואם זבח שלמים קרצנו כי השמות הללו נודעים בחורה צכמה מקומות צספרים הראשונים: תמים. בלי מוס: יקריבנו. יקדישנו, שהמקדיש צעל מוס למצח עובר בל"ת שנא' כל אשר צו מוס לא תקריצו לקמן (כ"צ ב'): יקריב אתו. היא הצחתו מציתו לעזרה, וזה מוטל על הצעלים: לרצונו. יציאתו זכוונה שיהיה לו לרצון לפני ה', להפיק רצונו של מקום צ"ה וכן כל רצון האמור בקרבות כך ענינו: (ד) ופמד. מלאנו כל לשון סמיכה סמוך לחלושים ולנופלים כי הם נענים צכל כחם על עזריהם, וגם המטה שהאדם נשען עליו צכל כחו,

ויקרא

אמר: אשר יסמך איש עליו וזאב צכפו ונקצה (מלכים ב' י"ח כ"א), וע"ד המשל: סומך ה' לכל הנופלים (תהלים קמ"ה י"ד), למדנו מזה שהסמיכה על הקרבן בכל כח הסומך, ומזה הוליאנו בגמרא (זבחים דף ל"ג ע"א) דבעין כל כח: ידו. קדמונינו קבלו שהסמיכה בשתי ידים, וזנין אז לכל הסמיכות שעיר המשתלח שנא' וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתודה (להלן ט"ז כ"א) ודרך הכתוב לומר ידו לשתיהן כי מלינו שהשם אמר למשה, וסמכת את ידך עליו (נמדנר כ"ז י"ח) וזמנשה נאמר ויסמך את ידיו עליו (שם, שם כ"ג), ואם יש דרשה שעשה צטובת עין, סוף סוף אין מקרא יולא מידי פשוטו, וגילה הכתוב זאת בשעיר המשתלח לפי שסמוך לו והתודה עליו וכו', ללמדנו שכל סומך מתודה על קרבנו וידוי דברים: ונרצה לר. החטא שחטא יהיה מרולה לו בקרבנו שהציא, כמו כי נראה עונה (ישעיה מ' ב'), כי כן הוראת שורש רלה בנפעל, ולא יתכן לפרשו ששז על השם, כי השי"ת הוא הרולה, כדרך יעתר אל אלוה וירלהו (איוב ל"ג כ"ז), והחטא הוא הנרלה: לבפר עליו. לפי שסמך והתודה לפני אלהיו ישמע השם קולו ויכפר עליו, אבל עיקר הכפרה היא צדס, וסמיכה אינה מעכבתו. ולשון כפרה כבר פירשנו שהוא לשון כסוי לפי שמכסה על החטא שלא יראה עוד:

אלות

1. מה מסביר פירושו לקטע הראשון?
2. פרשנו מפרש "יקריבנו-יקדישנו" מה מביא אותו לבק?
3. מהו פירושו ל"לרצונו"?
4. מה פירושו ל"סמך"?
5. לכאורה מה הקושי ב"ידו" ומה פרשנו לומר מכאן?
6. מהו חידושו בפירושו על: "ונרצה לו"?
7. מה לו כפרה, מה מכפר ולמה הסמוכה אינה מצבבת?

* * *

ה. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק ה' פסוקים כג'-כה: (כג-כה) והשיב את הגזילה - וְאֵת אֲשֶׁמוּ יָבִיא. שְׁאִין הַקֶּרֶן מִכֶּפֶר אֲלֵא אִם כֵּן פָּיִס 11 אֵת הַנֹּזֵק קִדְּם הַבָּאֵת הַקֶּרֶן, כְּאֲמָרָם ז"ל "הביא את אשמו עד שלא הביא גזלו לא יצא" 12 (בבא קמא קי, א).

כג-כה

11. רבינו דייק במובאה, כאשר הביא "והשיב את הגזילה" ולא הביא "וחמישתו ייסף עליו", כי לפי הגמרא (בבא קמא קיא, א) ולפי פסק הרמב"ם בהל' גזילה ח"ג אין מקריבין את האשם עד שיחזיר הגזלן הקרן לבעלים... נתן את הקרן והקריב אשמו - נתכפר לו ואין חומש מעכב הכפרה, והייב ליתן את החומש אחר הכפרה (עכ"ל). הפיוס הוא אפוא, בהחזרה הגזילה ולא בתוספת החומש. 12. וכך הרושע

זאת הגמרא בבא קמא קיא, א בפירוש המשנה 'שהמביא גזילו עד שלא הביא אשמו יצא. הביא אשמו עד שלא הביא גזילו, לא יצא': מנא הני מילי? אבר רבא דאמר קרא "האשם המושב להו לכהן מלבד איל הניפורים אשר יכבד בו" מכלל דכסף ברישא... מ"אשו יכפר בו" נפקא, ועדיין לא כיפר (דכתיב בלשון עתיד, מדלא כתיב 'אשר כפר', ומשמע דכשהשיב לכהן את האשם, דהיינו קרן הכסף, עדיין לא כיפר - רש"י). הרי שרבינו לומד מפשוטו של מקרא את אשר חז"ל דרשו במדרש הלכה. גם החזקוני לומד מפשוטו של מקרא הלכה שונה בכקצה כזו שרבינו לימד, וזה לשונו (ד"ה יתנו ביום אשמתו): הגזול יתן ממון לגזול ביום שיביא אשמתו לשוב מחטאתו כזו שיהקבל קרבנו ברצין (עכ"ל). הרי חידוש גדול שלא כצינו אצל חז"ל, והוא דין של "ביום", כלומר החזרת הגניבה צריכה להיות סמוכה (ולא רק לפני) אל זמן הבאת הקרבן. כמו כן משתמע מהחזקוני שזהו דין 'לרצון' ולא דין לעיכובא. ושמא לפי החזקוני ה'לרצון' הוא רק בדין "ביום", ואילו עצם החזרת הממון הוא לעיכובא עוד לפני הקרבת הקרבן.

אלות:

1. מה הביא את האולף להחזיר את אגלתו, לדעתך?
2. למה הדין על אגלה הוא שחייב להוסיף חמושית, לצומת אנבה שחייב הכפליים?
3. מה לומר פרשנו כאן לדינא ולמה חשוב מוצד ההשבה דוקא לפני הקרבן?
4. מהי דעת החזקוני ומה היא שונה מן האחרים?

* * *